

DR KINGA LISOWSKA

University of Warmia and Mazury in Olsztyn (Poland)

He holds a Ph.D. in history/archival studies. He is an assistant professor in the Department of General and Care Education at the Faculty of Social Sciences. His research interests focus on issues of culture and cultural identity in the broadest sense. He is a member of the Polish Pedagogical Society, Olsztyn Branch, and a board member of the Olsztyn Branch of the Polish Historical Society.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8404-4363>

E-mail: kinga.lisowska@uwm.edu.pl

CC-BY-NC-ND 4.0 Deed

"PISMO FOLKOWE" – EDUCATION FOR FOLK CULTURE IN THE READERS' EXPERIENCES

„Pismo Folkowe” – edukacja na rzecz kultury ludowej w doświadczeniach czytelników

DOI: <https://doi.org/10.62266/PK.1898-3685.2026.38.07>

Wprowadzenie

Celem artykułu jest przedstawienie działalności edukacyjnej na rzecz kultury ludowej realizowanej za pośrednictwem czasopisma „Pismo Folkowe” w świetle doświadczeń jego czytelników. Czasopismo zostało zainicjowane w 1996 r. przez Orkiestrę św. Mikołaja działającą przy Akademickim Centrum Kultury i Mediów „Chatka Żaka” Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (UMCS). Zespół ten powstał z inicjatywy lubelskich studentów zainteresowanych muzyką oraz szeroko rozumianą kulturą ludową, którzy po 1990 r. przyczynili się do powstania w Lublinie tzw. „sceny ludowej”.

Czasopismo ukazuje się nieprzerwanie jako dwumiesięcznik. Do tej pory wydano 163 numery czasopisma, w którym wyróżnić można dziewięć stałych działów: wydarzenia, festiwale, tradycja, poezja, recenzje, prezentacje, rozmowa Gadek, folk i okolice, instrumenty. Początkowo funkcjonowało pod nazwą „Gatki z Chatki”, nawiązującą do siedziby Akademickiego Centrum Kultury UMCS. W 2014 r. tytuł zmieniono na „Pismo Folkowe”. Wśród jego wydawców znajdują się: Akademickie Centrum Kultury „Chatka Żaka” UMCS, a od 2004 r. również Stowarzyszenie Animatorów Ruchu Folkowego. Organizacja ta została powołana w 2001 r. przez członków Orkiestry św. Mikołaja w celu popularyzowania kultury ludowej w różnych obszarach życia społecznego, wspierania idei wielokulturowości i tolerancji kulturowej oraz inicjowania działań związanych z upowszechnianiem kultury tradycyjnej. W 2020 r. czasopismo otrzymało Nagrodę im. Oskara Kolberga w kategorii honorowej dla osób i instytucji szczególnie zasłużonych dla kultury ludowej¹.

Za poziom merytoryczny czasopisma odpowiada stały zespół redakcyjny oraz powołana w 2016 r. Rada Naukowa. Od 2013 r. funkcję redaktora naczelnego pełni dr Agata Kusto – etnomuzykolożka związana z Instytutem Nauk o Kulturze oraz Instytutem Muzyki UMCS. Zastępcami redaktora naczelnego są Agnieszka Matecka-Skrzypek oraz dr Damian Gocół – etnolingwista reprezentujący Instytut Filologii Polskiej UMCS².

Adresatami „Pisma Folkowego” są przede wszystkim środowiska folkowe, miłośnicy kultury tradycyjnej, muzycy, animatorzy kultury oraz osoby zainteresowane muzyką

¹ Stowarzyszenie Animatorów Ruchu Folkowego, <https://www.sarf.prv.pl> [dostęp: 17.02.2026].

² Akademickie Centrum Kultury UMC Chatka Żaka, *Pismo Folkowe*, <https://www.umcs.pl/pl/pismo-folkowe,9466.htm> [dostęp: 17.02.2026].

inspirowaną folklorem. Redakcja współpracuje z licznymi organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz kultury ludowej w Polsce, m.in. ze Stowarzyszeniem Twórców Ludowych w Lublinie, Fundacją OVO we Wrocławiu, Domem Tańca w Warszawie, Polskim Seminarium Etnomuzykologicznym w Warszawie, kołem naukowym muzykologów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie oraz Polskim Towarzystwem Ludoznawczym³.

Działalność wydawnicza czasopisma współfinansowana jest przede wszystkim przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Urząd Miasta Lublin, Województwo Lubelskie, Fundację J&S Pro Bono Poloniae, Fundację Otwarty Kod Kultury, Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki oraz Fundację Batorego⁴.

1. Założenia badawcze

Badania jakościowe skupiły się na przedstawieniu działalności edukacyjnej na rzecz kultury ludowej realizowanej za pośrednictwem czasopisma „Pismo Folkowe” w świetle doświadczeń jego czytelników. Za problem badawczy uznałam: Jaką rolę odgrywa „Pismo Folkowe” w działalności edukacyjnej na rzecz kultury ludowej i w jaki sposób realizuje działania w tym zakresie w doświadczeniach czytelników?

Materiał badawczy zgromadzono za pomocą metody zbierania danych w postaci wywiadów indywidualnych, częściowo kierowanych, skoncentrowanych na uzyskaniu informacji⁵. W wywiadach uczestniczyło 10 osób w wieku 25 – 50 lat, w tym 6 mężczyzn i 4 kobiety. Dobór próby był nielosowy i celowy⁶. W próbie umieszczono zatem badanych spełniających kryteria wynikające z pytań badawczych. Czytelników wybrałam uwzględniając następujące kryteria: a) czytelnik „Pisma Folkowego”; b) użytkujący pismo przynajmniej od 5 lat; c) mężczyzna lub kobieta w wieku 25-50 lat. Kontakt z badanymi został nawiązany przy użyciu kanałów społecznościowych na *Facebook-u* a wywiady zrealizowałam za pośrednictwem komunikatora *WhatsApp*.

Jednocześnie w trakcie nadawania kategorii znaczeniowych w zgromadzonym za pośrednictwem wywiadów materiale badawczym za nośnik kultury ludowej badani uznali folklorystykę i folk. Ich elementy zostały odnalezione przez czytelników w poszczególnych działach czasopisma. W związku z tym analiza problemu badawczego została dokonana z uwzględnieniem struktury „Pisma Folkowego”.

Zastosowałam skracanie tekstu źródłowego oraz warstwowy dobór jednostek analizy. Przyjęłam założenie, że zmienne mogą występować w każdej napotkanej jednostce. Identyfikacja i analiza tych jednostek pozwoliła ujawnić informacje zawarte w tekstach, które wspólnie stworzyły kontekst danych. Następnie zestawiałam sformułowane twierdzenia ze wszystkimi elementami obecnymi na badanym terenie, wykorzystując metodę indukcji analitycznej⁷. W analizie posłużyłam się systemem kodowania: numer badanego/płeć/wiek, np. I/K/25; II/M/45.

2. Kultura ludowa – ujęcie definicyjne i przemiany współczesne

Współcześnie częściej mówi się o dziedzictwie kultury ludowej, która na przełomie XX i XXI w. uległa znaczącym przemianom pod wpływem globalnych tendencji związanych z popularnością nurtów etno- i ekokulturowych. Termin kultura ludowa najczęściej definiowany

---

³ Tamże.

⁴ *Stowarzyszenie Animatorów Ruchu...*

⁵ K. Rubacha, *Metodologia badań nad edukacją*. Wyd. Akademickie i Literackie, Warszawa 2016, s. 125.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże, s. 316.

jest jako ogół wytworów, wartości i znaczeń wypracowanych lub używanych w obrębie społeczności wiejskich⁸.

Do XIX w. kultura ludowa pozostawała ściśle związana z ustrojem feudalnym i warstwą chłopską. Jej rozwój był rezultatem wspólnych doświadczeń historycznych, sposobów gospodarowania oraz warunków życia mieszkańców wsi. Najstarsze elementy tej kultury wywodzą się ze struktur przedchrześcijańskiej kultury etniczno-plemiennej⁹.

Jedną z podstawowych cech kultury ludowej był tradycjonalizm, polegający na międzypokoleniowym przekazywaniu wiedzy, umiejętności i przekonań przede wszystkim drogą ustną. Towarzyszyła temu niechęć wobec innowacji oraz znacząca rola autorytetu osób starszych. Kultura ludowa obejmowała niemal wszystkie sfery życia społeczności wiejskich i była związana głównie z wytworami o charakterze użytkowym, służącymi zaspokajaniu codziennych potrzeb. Dopiero w dalszej kolejności odnosiła się do sfery estetycznej i duchowej. Jednocześnie nie była systemem autonomicznym, gdyż w toku rozwoju przyswajała także elementy kultury innych warstw społecznych¹⁰.

Codziennosc mieszkańców wsi podporządkowana była pracy rolniczej, hodowli zwierząt oraz rytmowi natury. Istotną rolę odgrywała również religijność ludowa, w której tradycja chrześcijańska przenikała się z dawnymi zwyczajami i praktykami o charakterze świeckim lub pogańskim. Przejawiała się ona m.in. w uczestnictwie w nabożeństwach, pielgrzymkach i procesjach, obchodach świąt religijnych oraz w kulcie przydrożnych krzyży i kapliczek¹¹.

Pierwsze systematyczne zainteresowanie kulturą ludową pojawiło się w XIX w. i rozwijało się w dwóch perspektywach: naukowej oraz potocznej. W okresie romantyzmu zaczęto przypisywać ludowi szczególną rolę jako fundamentowi wspólnoty narodowej. W dwudziestoleciu międzywojennym idee te rozwijali zwolennicy agraryzmu, którzy w wartościach kultury chłopskiej – takich jak przywiązanie do ziemi, solidarność wspólnotowa i etos pracy – dostrzegali podstawę kształtowania tożsamości narodowej¹².

Pojęcie „ludu” interpretowano na różne sposoby – jako ogół mieszkańców regionu, warstwy nieuprzywilejowane czy też grupy związane z produkcją rolną. Dlatego analizując kulturę ludową, konieczne jest doprecyzowanie, czy odnosi się ona do całej społeczności wiejskiej, czy wyłącznie do chłopów-gospodarzy. W okresie PRL kultura ludowa została włączona do oficjalnego nurtu kultury narodowej jako ważny element tradycji¹³.

Kultura ludowa bywa traktowana jako model zintegrowanego systemu kulturowego. Charakterystyczną cechą tej kultury był ustny przekaz tradycji, realizowany w bezpośrednich kontaktach społecznych podczas pracy, spotkań towarzyskich, zabaw czy obrzędów. Na kulturę ludową składają się zarówno elementy archaiczne i oryginalne, jak i zapożyczenia wewnątrz- oraz międzyetniczne. W wymiarze regionalnym cechuje ją znaczne zróżnicowanie wynikające z warunków środowiskowych oraz stopnia izolacji społecznej. Do przejawów kultury ludowej zalicza się zarówno dobra materialne, jak i niematerialne, m.in.:

- gwary ludowe,
- pieśni, kołędy, muzykę i tańce ludowe,
- zwyczaje, obrzędy i widowiska ludowe,
- praktyki rolnicze (np. dożynki, darcie pierza, kisenie kapusty),

---

⁸ I. Bukraba-Rylska, *Socjologia wsi polskiej*, Wyd. WN PWN, Warszawa 2008, s. 23.

⁹ Tenże, *Kultura ludowa – wieś – mieszkańcy wsi*, Wyd. IRWiR PAN, Warszawa 2002, s. 15.

¹⁰ Tamże, s. 20.

¹¹ M. Haliniarz, G. Szumiło, *Lubelszczyzna dawniej – tradycje budownictwa mieszkalnego i upraw rolniczych*, [w:] Na międzyrzeczu Wisły i Bugu. Krajobrazy roślinne i dziedzictwo kulturowe środkowo wschodnie Polski i zachodniej Ukrainy, red. B. Czarniecka, Wyd. Polihymnie, Lublin 2016, s. 22.

¹² I. Bukraba-Rylska, *Socjologia...*, s. 40.

¹³ Tenże, *Kultura...*, s. 30.

- wierzenia, legendy i przesady ludowe¹⁴.

Zdaniem Jana Adamowskiego współczesna kultura ludowa jest efektem synkretycznego nakładania się zjawisk i wartości pochodzących z różnych okresów historycznych, określanego mianem polistadialności. Współcześnie mówi się już nie tylko o folklorze chłopskim, ale także robotniczym, młodzieżowym, żołnierskim czy zawodowym. W szerszym znaczeniu kultura ludowa obejmuje całokształt materialnych i niematerialnych wytworów społeczności wiejskich – wartości, norm, wierzeń, utworów słownych i muzycznych oraz praktyk obrzędowych – które zostały utrwalone w tradycji i przekazywane kolejnym pokoleniom¹⁵.

Jednym z przejawów przemian kultury ludowej jest folklorizm, rozumiany jako wtórne wykorzystywanie elementów folkloru poza ich pierwotnym kontekstem kulturowym. Termin ten wprowadził w latach 60. XX w. Hans Moser. Oznacza on system odwołań do kultury ludowej poprzez cytaty, stylizację lub reinterpretację jej elementów. Przejawy folklorizmu widoczne są w wielu obszarach życia społecznego, m.in.:

- w kulturze artystycznej (muzyka, widowiska, plastyka, literatura),
- w kulturze bytu (moda, turystyka, architektura, wystrój wnętrz),
- w kulturze masowej (pamiętnikarstwo, reklama).

Jak zauważa Józef Burszta, folklorizm polega na świadomym wykorzystywaniu treści i form folkloru w nowych kontekstach kulturowych, często planowanych i zorganizowanych¹⁶. W rezultacie folklor zostaje częściowo oderwany od swoich pierwotnych funkcji i przekształcony w element przekazu artystycznego lub edukacyjnego.

Istotnym współczesnym nośnikiem elementów kultury ludowej jest również folk, rozumiany zarówno jako styl muzyczny, jak i szerzej – jako przestrzeń twórczych działań inspirowanych tradycją. Jego rozwój wiąże się z zainteresowaniem muzyką ludową wśród badaczy i muzyków od przełomu XVIII i XIX w., natomiast jako nurt muzyki popularnej ukształtował się w XX w. Obecnie folk traktowany jest jako jeden z podstawowych stylów wokально-instrumentalnych w muzyce rozrywkowej, wywodzący się z tradycji pieśni ludowej, a jednocześnie stanowiący formę jej współczesnej reinterpretacji¹⁷.

W niniejszych dociekaniach przyjęto (na podstawie wypowiedzi osób badanych), że istotnymi nośnikami elementów kultury ludowej są zjawiska folklorizmu oraz folk. Ich przejawy odnajdywane są przez badanych w poszczególnych działach analizowanego czasopisma. Dlatego w analizie materiału badawczego zastosowano kategorię stałych działów czasopisma, w obrębie których identyfikowane są różne formy działalności na rzecz kultury ludowej oraz jej współczesnych interpretacji.

3. Analiza badań

Przeprowadzona analiza jakościowa wskazuje, że badani postrzegają czasopismo jako istotny element popularyzacji wiedzy o kulturze ludowej i muzyce folkowej. W swoich wypowiedziach zwracali uwagę na długą historię funkcjonowania pisma oraz jego rozwój w przestrzeni cyfrowej. Podkreślali, że wydawanie czasopisma w wersji drukowanej od 1996 r. stanowi ważny element ciągłości działań edukacyjnych w obszarze kultury tradycyjnej. Jak zauważył jeden z badanych: „To pismo funkcjonuje od wielu lat i dla wielu osób zainteresowanych folklorem jest jednym z podstawowych źródeł wiedzy o tej tematyce” (X/M/50).

---

¹⁴ A. Błachowski, *Etnografia – ścieżka edukacji regionalnej. Podręcznik dla nauczycieli*, Wyd. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Lublin 2003, s. 40.

¹⁵ J. Adamowski, *Od tradycji do współczesności*. *Gatki z Chatki*, 2004, nr 50, s. 5.

¹⁶ J. Burszta, *Folklorizm w Polsce*, [w:] *Folklor w życiu współczesnym*, red. B. Linette, Wyd. Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne, Poznań 1970, s. 9–29.

¹⁷ R. Danel, *Folklor w polskiej muzyce popularnej*, [w:] *Folklor-edukacja, sztuka, terapia*, red. M. Knapik, A. Łobos, Wyd. Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku Białej, Bielsko Biała 2009, s. 81.

Badani wskazywali również na znaczenie obecności czasopisma w przestrzeni internetowej. Ich zdaniem umożliwia to dotarcie do młodszych odbiorców oraz poszerzenie kręgu osób zainteresowanych kulturą ludową - „Dzięki stronie internetowej i Facebookowi łatwiej trafić do młodszych ludzi, którzy często dopiero zaczynają interesować się muzyką tradycyjną czy folklorem” (VII/K/45).

Z wypowiedzi osób badanych wynika, że czasopismo pełni funkcję edukacyjną poprzez systematyczne publikowanie artykułów dotyczących różnych aspektów kultury ludowej. Szczególnie istotne jest dla nich podejmowanie tematów odpowiadających aktualnym potrzebom środowiska zajmującego się kulturą tradycyjną. Jednocześnie czasopismo jest postrzegane przez badanych jako przestrzeń upowszechniania wyników badań naukowych z zakresu etnografii, etnomuzykologii czy edukacji międzykulturowej. Podkreślali, że publikacje naukowe pozwalają lepiej zrozumieć kontekst historyczny oraz kulturowy zjawisk związanych z folklorem. Na uwagę zasługują następujące stwierdzenia:

- „W każdym numerze można znaleźć coś nowego, zarówno o tradycji, jak i o współczesnych interpretacjach folku” (IV/M/30).

- „To nie jest tylko magazyn o muzyce, ale też miejsce, gdzie można przeczytać artykuły naukowe o kulturze ludowej i jej historii” (III/K/26).

Badani zauważali również, że pismo pełni funkcję dokumentacyjną, ponieważ opisuje i ocenia różnego rodzaju inicjatywy oraz wydarzenia związane z kulturą ludową i folkową. Ich zdaniem tematyka podejmowana w artykułach obejmuje bardzo szeroki zakres kultur ludowych – od cygańskiej, przez celtycką, góralską czy kurpiowską, aż po tradycje związane z dawnym życiem mieszkańców różnych regionów Polski. Wśród wypowiedzi pojawiły się takie jak:

- „Dzięki temu pismu można zobaczyć, ile dzieje się w środowisku folkowym – festiwale, warsztaty, koncerty. To trochę taka kronika wydarzeń” (I/M/25).

- „Tematyka jest bardzo szeroka – od muzyki góralskiej po tradycje celtyckie czy romskie” (VII/K/45).

Istotnym elementem działalności redakcji, na który zwracali uwagę badani, jest współpraca z przedstawicielami różnych środowisk. Podkreślano, że w tworzenie treści zaangażowani są zarówno badacze akademicki, jak i animatorzy kultury czy pasjonaci folkloru. Osoby badane zauważyły również, że struktura czasopisma oparta jest na stałych działach tematycznych, co pozwala uporządkować treści i ułatwia czytelnikom odnalezienie interesujących ich zagadnień. Wszyscy badani wskazali, że strukturę pisma tworzy dziewięć stałych działów: wydarzenia, festiwale, tradycja, poezja, recenzje, prezentacje, rozmowa Gadek, folk i okolice oraz instrumenty. W związku z tym wypowiedzi badanych na temat działalności edukacyjnej na łamach czasopisma „Pismo Folkowe” na rzecz kultury ludowej w doświadczeniach czytelników zostały przeanalizowane z uwzględnieniem wprowadzonego podziału treści.

4. Wydarzenia

Badani wskazywali, że dział „Wydarzenia” zawiera krótkie informacje dotyczące planowanych przedsięwzięć związanych z kulturą ludową. Ich zdaniem można tam znaleźć zapowiedzi festiwali, spotkań autorskich dotyczących kultury ludowej, warsztatów muzycznych, rękodzielniczych i rzemieślniczych, a także konferencji naukowych, jubileuszy artystycznych, spektakli muzycznych i tanecznych czy festynów ludowych.

Osoby badane zauważyły, że dzięki temu działowi powstaje swego rodzaju kalendarium wydarzeń, odnoszące się zarówno do tych o wieloletniej tradycji, jak i do nowych inicjatyw rozwijających twórczość związaną z folkiem i folklorem - „Ten dział działa trochę jak kalendarz wydarzeń. Można sprawdzić, gdzie odbywają się festiwale czy warsztaty związane z tradycją” (IV/M/30).

5. Poezja

Dział „Poezja” stanowi (zdaniem badanych) przestrzeń prezentacji zarówno współczesnej twórczości inspirowanej kulturą ludową, jak i tekstów zakorzenionych w tradycji przekazu międzypokoleniowego. Uczestnicy wywiadów podkreślają, że redakcja publikuje tu utwory, które funkcjonują w pamięci zbiorowej różnych społeczności lokalnych. Na łamach czasopisma pojawiają się ballady, opowieści ludowe oraz wiersze pochodzące z różnych regionów Polski, często zachowujące oryginalną formę zapisu i elementy gwary.

W doświadczeniach czytelników dział ten bywa postrzegany jako szczególnie ważny element kontaktu z autentyczną tradycją. Badani podkreślali, że publikowane teksty pozwalają im obcować z językiem i formami literackimi charakterystycznymi dla dawnych społeczności wiejskich. W ten sposób wypowiadały się osoby badane:

- „Czytając te wiersze czy ballady, mam wrażenie, że słyszę głosy dawnych ludzi. To trochę tak, jakby ktoś opowiadał historię przy ognisku albo w izbie” (VII/K/45).
- „Najbardziej cenię to, że redakcja nie poprawia wszystkiego na język literacki. Dzięki temu można zobaczyć, jak naprawdę brzmiał język danej społeczności” (X/M/50).

6. Festiwale

Zdaniem badanych dział „Festiwale” stanowi relację z wydarzeń, w ramach których redakcja przedstawia podstawowe założenia i cele poszczególnych festiwali, a także dokonuje oceny występów artystycznych. Większość osób zwróciło uwagę, że niektóre wydarzenia pojawiają się na łamach pisma regularnie od wielu lat, jak na przykład Mikołajki Folkowe, Scena Otwarta czy Czeremcha – „Po festiwalach często pojawiają się recenzje i opisy, które pokazują, jak wyglądała dana edycja i jakie były występy” (I/M/25).

Badani wskazywali również, że czasopismo opisuje zarówno duże wydarzenia o zasięgu ogólnopolskim, jak i mniejsze, kameralne festiwale organizowane w lokalnych instytucjach kultury, takich jak domy kultury, biblioteki, kościoły czy muzea. Na podstawie wypowiedzi możemy wnioskować, że zwracanie uwagi na wydarzenia mniej znane, które mają znaczenie dla lokalnych społeczności oraz podtrzymywania tradycji tzw. „małych ojczyzn”, stanowi wartość dodaną czasopisma – „Często można przeczytać o małych festiwalach w różnych regionach Polski, o których normalnie trudno byłoby się dowiedzieć” (VII/K/45).

7. Recenzje

Czytelnicy zauważają, że istotną część każdego numeru stanowi dział „Recenzje”, w którym prezentowane są omówienia najnowszych wydawnictw muzycznych, książkowych oraz publikacji naukowych związanych z kulturą ludową. Szczegółowej analizie podlegają zarówno albumy wydawane w Polsce i za granicą, jak i opracowania przygotowywane przez instytucje badawcze, takie jak Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk. Wśród omawianych materiałów znajdują się również publikacje zawierające najstarsze zachowane nagrania fonograficzne czy kolekcje muzyki ludowej Polskiego Radia. Badani podają także, że w dziale pojawiają się recenzje książek i opracowań dotyczących m.in.: historii i budowy instrumentów muzycznych, rozwoju środowiska folkowego i sceny muzycznej, tradycji rodzinnych i zwyczajów społeczności wiejskich, obrzędów dorocznych, strojów ludowych.

Wypowiedzi badanych wskazują, że dział pełni również funkcję edukacyjną i informacyjną. Czytelnicy podkreślali, że dzięki publikowanym recenzjom mogą poznawać nowe wydawnictwa oraz pogłębiać wiedzę o kulturze ludowej. Jak zauważył jeden z badanych:

„Dzięki recenzjom wiem, po jakie książki czy płyty warto sięgnąć. Często są to rzeczy, o których inaczej w ogóle bym nie usłyszał” (II/M/28). Natomiast inny zwracał uwagę na rolę tego działu w popularyzowaniu badań naukowych: „To dla mnie ważne, że pojawiają się tam również publikacje naukowe. W przystępny sposób można dowiedzieć się o wynikach badań nad folklorem” (V/M/32).

8. Tradycja

Badani wskazywali, że artykuły publikowane w dziale „Tradycja” dotyczą wielu aspektów dawnego życia społeczności wiejskich. Ich zdaniem poruszane są tam m.in. tematy związane z przesądami ludowymi, praktykami magicznymi, tradycyjnymi powiedzeniami czy dawnymi wierzeniami - „Ten dział pokazuje, jak wyglądało życie ludzi kiedyś, jakie mieli zwyczaje, obrzędy czy wierzenia” (II/M/28).

W wypowiedziach zauważono, że znaczna część tekstów stanowi opracowania dotyczące obyczajów związanych ze świętami religijnymi i dorocznymi, takimi jak: Wszystkich Świętych, Dzień Zaduszny, Zielone Świątki, Boże Ciało, Boże Narodzenie czy Wielkanoc. Podkreślano, że artykuły te pokazują wzajemne przenikanie się tradycji ludowej i religijnej.

Badani zwracali także uwagę na obecność tekstów opisujących zwyczaje charakterystyczne dla różnych regionów Polski, takich jak Kurpie, Podlasie, Lubelszczyzna czy Podhale, a także artykułów poświęconych konkretnym miejscowościom i ich lokalnym tradycjom. Jednocześnie podkreślali, że w dziale tym pojawiają się artykuły dotyczące twórców ludowych oraz tradycyjnych zawodów, które obecnie zanikają lub są rzadko praktykowane, takich jak garncarstwo, bednarstwo czy kowalstwo - „Ciekawe są teksty o rzemieślnikach czy twórcach ludowych, którzy kontynuują dawne zawody” (IX/K/48).

9. Prezentacje

Czytelnicy w swoich wypowiedziach zaznaczali, że na łamach czasopisma prezentowani są artyści z różnych obszarów kulturowych, przede wszystkim z Polski, ale również z innych krajów europejskich, takich jak Ukraina, Litwa, Węgry czy Słowacja. W artykułach przedstawiany jest dorobek muzyczny twórców, ich biografie oraz kontekst kulturowy działalności artystycznej. Badani zgodnie twierdzą, że wartością dodaną tych publikacji jest również przybliżanie czytelnikom historii i kultury regionów, z których wywodzi się prezentowana muzyka. W tekstach pojawiają się odniesienia m.in. do tradycji muzycznych Bałkanów, Ukrainy czy Podhala, a także do różnych stylów muzycznych, takich jak *etnojazz*, *etnopop* czy *folk* inspirowany rockiem. Pozwala to na odkrywanie nowych wykonawców i poszerzanie wiedzy o scenie folkowej - „Dzięki tym prezentacjom można poznać zespoły z różnych krajów i zobaczyć, jak różnorodna jest muzyka inspirowana tradycją” (II/M/28).

10. Folk i okolice

Czytelnicy podkreślają, że dział „Folk i okolice” stanowi przestrzeń dla tekstów o charakterze bardziej refleksyjnym i reportażowym. Publikowane są tu artykuły dotyczące m.in. podróży, tradycyjnej kuchni, literatury inspirowanej folklorem czy sylwetek twórców związanych z muzyką i poezją. Badani wskazywali, że dział ten pozwala spojrzeć na kulturę ludową w szerszym kontekście kulturowym - „To miejsce, gdzie widać, że folk nie jest zamknięty w jednej dziedzinie – przenika do różnych obszarów życia i sztuki” (V/M/32).

11. Rozmowa Gadek

Zdaniem badanych na szczególną uwagę zasługują publikowane wywiady z twórcami oraz badaczami zajmującymi się kulturą ludową. Są to rozmowy zarówno z muzykami, artystami rękodzieła czy animatorami kultury, jak i z przedstawicielami środowiska naukowego zajmującymi się problematyką etnografii, etnomuzykologii czy edukacji międzykulturowej. Jak podają czytelnicy, prezentowane wywiady obejmują nie tylko opis działalności zawodowej bohaterów, ale również wątki związane z ich biografią, inspiracjami twórczymi oraz planami dalszej działalności w obszarze kultury tradycyjnej. Rozmowy (według badanych) pozwalają lepiej zrozumieć motywacje twórców oraz współczesne sposoby interpretowania tradycji - „Te

wywiady pokazują, że kultura ludowa to nie tylko przeszłość, ale coś, czym ludzie żyją także dzisiaj” (IX/K/48).

12. Instrumenty

W tej części czasopisma prezentowane są tradycyjne instrumenty muzyczne wywodzące się z różnych kultur ludowych, m.in. gęśle, dudy wielkopolskie, cytra czy japoński flet shakuhachi. Większość badanych zaznaczyła, że artykuły zawierają informacje dotyczące budowy instrumentów, historii ich powstania oraz zmian, jakie zachodziły w ich konstrukcji na przestrzeni dziejów. W niektórych tekstach omawiane są również instrumenty odkrywane podczas badań archeologicznych, a publikacjom towarzyszą opisy prowadzonych prac badawczych. Czytelnicy uważają, że dział ten pozwala im poszerzać wiedzę o mniej znanych instrumentach oraz ich znaczeniu w tradycji muzycznej różnych regionów - „Czasami dopiero z artykułu dowiaduję się, że dany instrument w ogóle istnieje. To bardzo poszerza perspektywę patrzenia na muzykę ludową” (X/M/50).

Wnioski

Przeprowadzona analiza materiału badawczego pozwala stwierdzić, że czasopismo „Pismo Folkowe”, w doświadczeniach czytelników:

- pełni istotną rolę w popularyzowaniu wiedzy o kulturze ludowej oraz w upowszechnianiu współczesnych form jej interpretacji
- jest ważnym narzędziem działalności edukacyjnej, które łączy funkcję informacyjną, popularyzatorską oraz naukową.

Systematyczne ukazywanie się czasopisma od 1996 r. oraz jego rozwój w przestrzeni cyfrowej sprzyjają zachowaniu ciągłości przekazu dotyczącego kultury tradycyjnej i umożliwiają docieranie do nowych grup odbiorców.

Z wypowiedzi badanych wynika, że istotnym elementem działalności edukacyjnej czasopisma jest jego różnorodna tematyka oraz przejrzysta struktura oparta na stałych działach. Każdy z nich podejmuje odmienny aspekt kultury ludowej i jej współczesnych reinterpretacji, co pozwala na wieloaspektowe przedstawienie zagadnień związanych z folklorem, folkloryzmem i muzyką folkową. W opinii czytelników poszczególne działy pełnią określone funkcje: informacyjną („Wydarzenia”), dokumentacyjną („Festiwale”), edukacyjną („Tradycja”, „Instrumenty”), popularyzatorską („Prezentacje”, „Recenzje”) oraz refleksyjną („Folk i okolice”, „Rozmowa Gadek”).

Analiza wypowiedzi badanych wskazuje również, że czasopismo jest postrzegane jako przestrzeń integrująca różne środowiska związane z kulturą ludową. W tworzenie treści zaangażowani są zarówno przedstawiciele środowiska akademickiego, jak i muzycy, animatorzy kultury oraz pasjonaci folkloru. Dzięki temu publikowane artykuły łączą perspektywę naukową z doświadczeniem praktyków. Sprzyja to popularyzacji wiedzy o kulturze ludowej w sposób przystępny dla szerokiego grona odbiorców.

Zdaniem czytelników istotną wartością czasopisma jest także jego funkcja dokumentacyjna. Publikowane relacje z festiwali, warsztatów, koncertów czy inicjatyw lokalnych tworzą swoistą kronikę współczesnego ruchu folkowego. Dzięki temu „Pismo Folkowe” nie tylko opisuje aktualne zjawiska kulturowe, lecz także utrwała informacje o wydarzeniach i działaniach podejmowanych na rzecz ochrony oraz popularyzacji dziedzictwa kultury ludowej.

Wyniki badań potwierdzają ponadto, że na łamach czasopisma widoczne są współczesne formy funkcjonowania elementów kultury ludowej, określane w niniejszym artykule jako folkloryzm i folk. Badani dostrzegają je zarówno w opisach działalności artystycznej i festiwalowej, jak i w publikacjach dotyczących tradycji, muzyki czy twórczości inspirowanej

folklorem. Wskazuje to na znaczącą rolę czasopisma w ukazywaniu procesu przekształcania i reinterpretacji tradycji w warunkach współczesnej kultury.

Podsumowując, „Pismo Folkowe” można uznać za ważną przestrzeń popularyzacji wiedzy o kulturze ludowej oraz platformę wymiany doświadczeń między badaczami, twórcami i odbiorcami kultury tradycyjnej. W świetle przeprowadzonych badań czasopismo przyczynia się do podtrzymywania zainteresowania dziedzictwem kulturowym oraz wspiera proces jego reinterpretacji w kontekście współczesnych zjawisk kulturowych.

Bibliografia:

1. Adamowski J., *Od tradycji do współczesności*. Gatki z Chatki, 2004, nr 50, s. 5.
2. Akademickie Centrum Kultury UMC Chatka Żaka, *Pismo Folkowe*, <https://www.umcs.pl/pl/pismo-folkowe,9466.htm> [dostęp: 17.02.2026].
3. Błachowski A., *Etnografia – ścieżka edukacji regionalnej. Podręcznik dla nauczycieli*. Wyd. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze. Lublin 2003.
4. Bukraba-Rylska I. *Kultura ludowa – wieś – mieszkańcy wsi*. Wyd. IRWiR PAN. Warszawa 2002.
5. Bukraba-Rylska I., *Socjologia wsi polskiej*. Wyd. WN PWN. Warszawa 2008.
6. Burszta J., *Folklor w Polsce*, [w:] *Folklor w życiu współczesnym*, red. B. Linette. Wyd. Wielkopolskie Towarzystwo Kulturalne. Poznań 1970, s. 9–29.
7. Danel R., *Folklor w polskiej muzyce popularnej*, [w:] *Folklor-edukacja, sztuka, terapia*, red. M. Knapik, A. Łobos. Wyd. Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku Białej. Bielsko Biała 2009, s. 79-84.
8. Haliniarz M., Szumiło G., *Lubelszczyzna dawniej – tradycje budownictwa mieszkalnego i upraw rolniczych*, [w:] *Na międzyrzeczu Wisły i Bugu. Krajobrazy roślinne i dziedzictwo kulturowe środkowo wschodnie Polski i zachodniej Ukrainy*, red. B. Czarnecka. Wyd. Polihymnie. Lublin 2016, s. 21-33.
9. Rubacha K., *Metodologia badań nad edukacją*. Wyd. Editions Spotkania. Warszawa 2016.
10. *Stowarzyszenie Animatorów Ruchu Folkowego*, <https://www.sarf.prv.pl> [dostęp: 17.02.2026].